

Om ordet säter 'skogsäng'

Av Gösta Holm.

I sin gradualavhandling »De svenska ortnamnen på -säter«, 1945, har Folke Hedblom klart visat, att det i Sverige finns motsvarigheter till både fvn. *sætr* och fvn. *setr*. I östra Sverige förekommer ett *säter* 'skogsäng' som appellativ och i ortnamn; det svarar mot fvn. *setr*. Betydelsen 'skogsäng' är till full evidens bevisad genom Hedbloms utredning; en äldre uppfattning att ordet i Centralsverige skulle ha avsett fåbodrar kan inte vara riktig.¹

Etymologerna har tvistat om stambildningen hos ordet *sætr* och *setr*. Hedblom redovisar huvuddragen i den dittillsvarande diskussionen. Han tar knappast deciderad ställning men synes luta åt att *säter* är en ieur. *s*-stam,² icke en ieur. *ro*-stam, germ. *ra*-stam. Om grundordet råder inga delade meningar: det är verbet *sitta*.

Som stöd för uppfattningen, att *säter* är en *ro*-, *ra*-stam, kan anföras parallellen grek. *ro*-stammen *εδρα* 'sittplats, säte, plats för något, underlag m. m.' och vidare säkra deverbala *ro*-, *ra*-stammar som *åker*, m., och *bur*, *läger* n., och slutligen sidobildningar med ieur. *-lo* som feng. *setl*, got. *sittls* mot bakgrunden av par som sv. dial. *skur*, fvn. *skiól*.

Frånvaron av brytning förklaras av Hesselman, Omljud och brytning, 1945, s. 50, som föranledd av tidig synkope av *a* efter konsonantgruppen *-tr-* i **setra*; jfr motsvarande företeelse i *segl* (<**segla*), *þegn*, *meldr*, *merðr*.

¹ Annorlunda är det i Västsverige (Jämtland—Värmland).

² "bättre skäl tala för at ordet är en *os*-, *es*-stam" (s. 237).

Men man kan anföra goda paralleller också till förmån för *s*-stamshypotesen. Ett val blir snarast beroende på tycke och smak.

Folke Hedblom diskuterar betydelseutvecklingen. Han menar (s. 234), att man bör utgå från någon av följande grundbetydelser hos *sitta*: 'to sit down (before)' m. m., 'seat oneself', 'sit', 'sitzen', 'verharren', 'gelagert sein' o. d. *Setr* skulle då vara ett ställe, där dylik verksamhet bedrives. Den pregnanta betydelsen 'skogsäng' blir dock knappast förklarad.

Det förefaller, som om man skulle kunna få ett annat grepp om problemet, om man beaktar, att det inte bara är människan som kan sitta; diverse ting brukar i själva verket tillskrivas den förmågan. Kläder sitter på kroppen, en nyckel i låset, spelkort på olika händer. Och smärta kan sitta i ett ben.

Hos *säter* i svenska dialekter finns enligt Hedbloms grundliga utredning också betydelser som 'vagnsbotten', 'dynghäck', 'oppståndare för släde', 'fiskeplats (där garn sätts eller sitter'; även i ortnamn).

I fallet skogsängen är det speciellt intressant, att hövålmår uppenbarligen räknats som sittande föremål, eftersom de också kallas *såtar* (isl. *sæti* o. s. v.). Orden *såte* och *sæti* är gamla bildningar och metoden att samla hö i såtar är uppenbarligen också ärevärdig, sannolikt lika tidig som slåttern.

Liksom den östskånska 'fiskesättern' tydligen är ett ställe, där fiskeredskap (garn o. s. v.) sitter (eller sätts ut), så bör man kunna anta, att den mellansvenska skogsättern var ett ställe där — inte människor men — hösåtar satt.

SUMMARY

There are several reasons to suppose, that sw. *säter* 'forest-meadow', old Norse *setr*, *sætr* is an ieur. *ro*-stem, germ. *ra*-stem. Thus the absence of breaking in *setr* may be explained as a result of early syncope after *-tr-* (according to B. Hesselman). The words sw. *såte* 'haystack' and icel. *sæti* (to germ. **sit-*, pret. **sat-* 'to sit') show that haystacks have been imagined as sitting. Presumably *säter* 'forest-meadow' was a place where haystacks, not people, sat.